

"Le meves" pel·lícules secretes

És a dir: aquelles que em prenc la llibertat d'adjectivar així. I que no són exactament la traducció literal d'allò que els francesos entenen per "films maudits"; obres que en el seu moment varen passar desapercebudes o varen ser ignorades, i que amb el pas dels anys han acabat per convertir-se en "films de culte". En aquest sentit i dins de la nostra filmografia hispànica, *El extraño viaje* de Fernando Fernan Gómez ocuparia un lloc d'honor. Tampoc m'estic referint a aquestes obres úniques, autèntiques rareses i absolutes obres mestres en la seva inequívoca originalitat, com ho pot ser el cas de *La noche del cazador* de Charles Laughton. Ni tan sols a aquells "films de sèrie B" o "pel·lícules de gènere" —independentment que amb el pas del temps hagin transcendit o no els convencionals i tòpics límits que les esmentades

categories imposen (i alguns dels seus més emblemàtics exemples els podríem rastrear en obres com *Retorno al pasado* de Jacques Tourneur o *El mundo en sus manos* de Raoul Walsh).

No. M'estic referint a una altra cosa: a una "selecció" de títols molt més personal i intransferible perquè difícilment podrà arribar a ser compartida per qualsevol altre aficionat al cine (tot i que bé m'agradaria

creure, i a més n'estic convençut, que cadascun d'ells reté en la seva memòria o en el seu subconscient la seva entrançable "llista" de títols rescatats de l'anonimat de l'oblit). Pel·lícules que en la seva pròpia modestia o falta de pretensions o víctimes d'una injusta ceguesa crítica han estat condemnades per sempre a dormir el son dels justos.

Així doncs, en aquests temps d'homenatges, enquestes, còmput i llistes que tant han proliferat darrerament amb motiu de la celebració del primer centenari del naixement del cine, vagi des d'aquí el meu més humil i privat homenatge a algunes —només algunes— d'aquestes "cintes" —m'agrada anomenar-les modestament així— que no figuraran mai en cap rimbombant Antologia dels Millors Films de la Història, però sense les quals el meu amor pel cine no s'hauria vist tan persistentment preservat. Vull creure que els ho dec, encara que només sigui per desmentir per un instant la sentència bíblica que necessàriament "la pols hagi d'esdevenir pols, i les cendres, cendres".

I per començar, aquí va un primer títol: *Los valientes andan solos* de David Miller, obra que condensa en si mateixa —molt abans de convertir-se en un lloc comú de la crítica— tots els grans temes a l'entorn dels quals s'ha vingut cenyint l'anomenat "western crepuscular" (des de *Veracruz* de Robert Aldrich fins a *Duelo en la Alta Sierra* o *Grupo salvaje* de Sam Peckinpah; des de *Río Conchos* de Gordon Douglas fins a *El hombre que mató a Liberty Valance* de John Ford o *El Dorado* de Howard Hawks): el final de la vida de frontera, l'extinció de l'individualisme vinculat a la progressiva desaparició dels espais oberts, la inadaptació al canvi dels temps i, en conseqüència, el qüestionament del procés de la "modernitat" ... Tots, aspectes igualment presents en altres obres de gènere que em complau també recordar: *La pradera sin ley* de King Vidor, *Más allá de Río Grande* de Robert Parrish i *Los profesionales* de Richard Brooks.

I ja que ens hem posat en la tesitura de parlar de "temes crepusculars" —¿serà casualitat o no que en tantes obres injustament oblidades es tracti precisament de tipus, costums, formes de vida, professions a punt de desaparèixer? —em vénen a la memòria altres títols no menys emblemàtics: aquella admirable peça d'orfebreria del sacrifici i de la malenconia del desencís que és *Hombres errantes* de Nicholas Ray; o *El último safari* de Henry Hathaway, autèntic "envés de la trama" del vell esperit aventurer i èpic a l'estil de *Las minas del rey Salomón*. Com si un Allan Quatermain envellit i escèptic ens descobrís "el revers del tapís" de la immensa sabana africana i ens advertís dels perills de la degradació que també pot comportar la tan mitificada "civilització".

I si de l'extinció del vell esperit cavalleresc es tracta, o de la possibilitat d'una darrera sortida discreta, digna i pudorosa al laberint de la vida —el suïcidi com a única alternativa a la vegada ètica i estètica—, no és possible deixar de pensar en pel·lícules —una vegada més l'oblit pesant com una llosa— com *Los*

temerarios del aire de John Frankenheimer, o *El carnaval de las águilas* de George Roy Hill, o *El aventurero* de Terence Young (extraordinària recuperació de l'univers narratiu conradià, no menys valuosa per venir firmada per un modest artesà iniciador de la sèrie de pel·lícules de James Bond).

I segueix el recompte: ara li toca el torn a *The Holly Macguire* de Martin Ritt (*Odio en las entrañas* va ser la traducció castellana. Per cert, continua sent un misteri la manera com tan prodigiós alegat sindicalista-vaguístic-laboral va poder burlar la xarxa de la censura política franquista a començament dels 70). Pel·lícula que no desentonaria si l'equiparam amb l'excel·lent *Las uvas de la ira* de John Ford i que ens mostra, amb el rotund classicisme d'unes imatges en absolut maniquees ni reduccionistes, qui són els qui "fan" la història i qui són els qui la "pateixen".

I ja ficats de ple en el tràfec social i urbà, de la llei i de l'ordre i de les transgressions comeses a una banda i a l'altra de la línia divisòria que separa legalitat i delinqüència i, moltes vegades, justícia i legalitat, no podem deixar de rescatar de les catacumbes de l'oblit cinèfag títols com *El detective* de Gordon Douglas o *Brigada homicida (Madigan)* de Don Siegel: obres que recuperen el millor "punch" del cine negre dels anys 30 i 40, seques, rigoroses i concises com un glop de bourbon o una ràfega de metralleta (com la no menys esplèndida *Adiós, muñeca* de Dick Richards, la més fidel adaptació a l'univers novel·lístic de Raymond Chandler d'ençà dels temps de *El sueño eterno* de Howard Hawks).

¿Per què seguir? L'article arriba al final i aquesta llista delirantment heterodoxa i privada podria seguir: ¿Per què no mencionar *La noche de los gigantes* de Robert Mulligan, o *El estrangulador de Boston* de Richard Fleischer o *Todos rieron* de Peter Bogdanovich?... En fi... que cada lector, si aquest és el seu desig, practiqui la seva particular *ars combinatoria* i substitueixi "les meves pel·lícules secretes" per "les seves", per "aquelles" que el seu record hagi volgut rescatar del bulevard dels "somnia cinematogràfics romputs" perquè així —parafraasant al poeta José Asunción Silva— les pel·lícules "viejas, tristes, desteñidas, sin voz y sin color nos ayuden a descubrir en el azogue de las lunas frías los reflejos de aquello que ya nadie conserva en la memoria". ❖

